

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱ-ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

«Մուրճ»-ի ընթերցողներին արդէն յայտնի է, թէ ինչ մեծ քաղաքական նշանակութիւն ենք տւած այն համա-ամերիկական կօնգրեսին, որը դեռ ևս անցեալ տարւոյ վերջերքին գումարել էր Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ Նահանգների Վաշինգտօն քաղաքում (տես «Մուրճ», 1889 թ., № 11, Քաղաքական Տեսութիւն և Թղթակցութիւններ Արտասահմանից № 11 և 12): Մենք ասել էինք, որ եթէ համա-ամերիկական կօնգրեսը գլուխ բերէ իւր առաջադրած ծրագիրը, գա կը լինի ընդհանուր քաղաքականութեան մէջ մի նոր ֆակտօր. այսինքն նորանով կը ստեղծուի մի հանգամանք, որը ոյժ կ'ունենայ ոչ միայն Ամերիկայի, այլ և Եւրոպայի միջազգային յարաբերութիւնների մէջ զգալի փոփոխութիւններ առաջացնելու: Թողնելով վերջին ժամանակներում Եւրոպայում սլատահած քաղաքական դէպքերը մի կողմ, որոնք մեծամասնաբար մեծ քաղաքական նշանակութիւն չ'ունին, և, չը նայած որ մամուլը ընդհանրապէս այն ուշադրութեամբ չի վերաբերւում դէպի կատարւած մի զործը, մենք մի երկրորդ անգամ զառնում ենք այդ խնդրին, ուզենալով շեշտել թէ ինչ մեծ կարևորութիւն ենք տալիս համա-ամերիկական կօնգրեսին, որը, երեք ամիս նիստեր կազմելուց յետ, ներկայ տարւոյ մարտ ամսին իւր դործերը վերջացրեց: Դա մի կօնգրես է ամենաառաջնակարգ նշանակութեամբ և ամենամեծ հետեանքներով: Այժմ մենք կը հաղորդենք այն վճիռները, որ այդ կօնգրեսը կայացրել է: Կօնգրեսի հետեանքները կը հրատարակեն մօտ ժամանակներս: Գլխաւոր առաջարկութիւնների մասին ժողովը համաձայնութիւն կայացրեց: Դոցանից կարևորագոյնները հետեւեալները կարող են հա-

մարւել, Նախ ընդունւեց միջազգային վճռող դատարանի ծրագիրը Միացեալ Նահանգների, Մեքսիկայի, Կենդրոնական և Հարաւային Ամերիկայի մէջ, այնպէս որ այդ երկիրների մէջ ծագելիք բոլոր տարաձայնութիւնները պէտք է վճռեն այդ միջազգային դատարանից:

Դա իրագործումն է մի գաղափարի, որը ներկայ դարուս ամենամեծերիցը կարող է համարւել, մի գաղափար, որ փայտացել են ամենամեծ քաղաքագէտ-մարդասէր մարգիկ:

Մաքսային միութեան առաջարկը չ'ընդունւեց կօնգրեսից, որովհետեւ մասնակցող երկիրների շահերը միաստեսակ չ'են: Բայց, զորափոխարէն, գտնւեց մի ելք, որով այդ երկիրների առևտրական շահերը իրար հետ աւելի սերտ կերպով են կապուում, այն է, որ պէտք է իրար հետ փոխադարձ դաշնադրութիւններ կապեն, ուր իւրաքանչիւրի շահերը ի նկատի պէտք է առնեն: Ազատ ներմուծող ապրանքների թիւը պէտք է շատացնեն և բարձր մաքսերը իջեցնեն: Բացի դրանից համաձայնութիւն կայացրին մաքսերը կանոնաւորելու նկատմամբ, որպէս նաև նաւերի առողջական-նախազգուշական միջոցների և կարանտինների նկատմամբ:

Մեծ նշանակութիւն ունի նաև, որ ընդունւեց այն վիթխարի ծրագիրը, որով պէտք է շինւի մի միջազգային ամերիկական երկաթուղի, որը Ամերիկայի երկու ցամաքները ծայրէ ի ծայր պէտք է միացնի: Այդ վիթխարի պրօեկտը պէտք է իրագործւի օժանդակութիւններով և հողեր պարգևելով բոլոր տէրութիւններից: Խնժիներների մի մասնաժողով, բոլոր տէրութիւնների հաշուով, պէտք է նիստ ունենայ Վաշինգտօնում և այստեղից հարկաւոր երկրաչափութիւնները անէ: Կապիտալիստները կը սկսեն և կը վերջացնեն գործը: Արպէս Ռուսիայից ձեռնարկւած սիբիրիական գիծը, նոյնպէս և համա-ամերիկականը կը լինի աշխարհիս ամենամեծ երկաթուղային գիծը:

Նոյնպէս վճռել են ամերիկական տէրութիւնները միացնել պօստային-շոգենաւային գծերով՝ ապրանքների և մարդկանց համար: Դորա ծախքի մէջ պէտք է մասնակցեն Միացեալ Նահանգները 60⁰/₀-ով, Բրազիլիան 25⁰/₀, Արգենտինեան հանրապետութիւնը 10⁰/₀ և միւս տէրութիւնները, ըստ պահանջին, 5-ական պրօցէնտով:

Նոյնպէս համաձայնութիւն կայացրւեց պատենտային իրաւունքը պաշտպանելու համար, առևտրական նշանների համար, հաւասար չափերի և կշիռների համար:

Մի աւանձին մասնաժողով ընտրեց վճռելու համար, որ միասակ արժաթէ դրամ ընդունւի ամենուրեք:

Համաձայնեցին նաև դաշնադրութիւն կապել միմեանց հետ՝ փախտական ոճրագործներին յետ տալու համար, առանց սակայն նոցա մէջ հաշուելու քաղաքական յանցաւորներին:

Թէ ո՛ր աստիճանի մեծ ոգևորութեամբ են վերաբերել կոնգրեսին մասնակցող 60 պատգամաւորները դէպի այդ կոնգրեսի հետեւանքները, այն է քաղաքական և առևտրական միութիւնը, այդ երևում է նորանից, որ Մեքսիկայի, Կենդրոնական և Հարաւային Ամերիկայի պատգամաւորները վճռեցին, իրանց տէրութիւնների աւնունից, 125.000 Ֆունտ ստերլինգ (ուրեմ 1.250.000 ոսկի ռուբլի) տալ, որ դորանով Վաշինգտոնում կառուցանւի մի արձան, ի յիշատակ այդ կոնգրեսի և սորա բարձր նպատակների, 1892 թւականին, երբ պէտք է տօնւի Ամերիկայի գիւտի 400 ամեայ յօբելանսը:

Ամերիկական պետութիւնների միութեան մի այսպիսի քաղաքական հսկայական ցոյցի դիմաց կարելի է արդեօք ենթադրել, որ Եւրոպան չ'աղղւի իւր միջազգային քաղաքական և թէ առևտրական յարաբերութիւնների մէջ:

Այդ անկարելի է:

Եւ ահա թէ ինչու համա-ամերիկական միութեան գործը ընդհանուր քաղաքականութեան մէջ մեծ ֆակտօրներից մէկը պէտք է դառնայ այժմեանից և եթ:

Շ.